

Бурбело В.Б., д.філол.н., проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

АКТ ДОВІРИ В КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)

Статтю присвячено аналізу поняття довіри в сучасних суспільних науках та визначенню лінгвокомунікативних перспектив його дослідження. Основну увагу звернено на виокремлення мовленнєво-актових складових довіри, основних семантичних доменів її розташування, а також епістемічних і моральних станів та психологічних модусів, які зумовлюють це явище. Суспільно-праксісна спеціалізація довіри розглядається в плані типологізації її видів та джерел.

Ключові слова: комунікація, довіра, мовленнєвий акт, інтеракція, семантичний домен, епістемічний стан, моральний стан, психологічний модус, суспільно-праксісна типологізація.

Дослідження мовлення як діяльності, зпочатковане ще В. фон Гумбольдтом та сформульоване Ф. дн Сосюром як дихотомія системи мови та її реалізації в практиці спілкування, набуло в працях філософів, соціолінгвістів, мовознавців ХХ-ХХІ ст. неабиякого поширення. З одного боку, діяльнісну основу мовлення вивчали в термінах організації комунікативного обміну та лінгвопрагматики (Ш.Баллі, Е.Бенвеніст, Е.Гофман, Дж.Остін, Дж.Серль, К.Кербра-Орекійоні), з іншого – як основу дискурсотворення в сучасних школах аналізу дискурсу (М.Фуко, М.Пеше, Ж.-П.Бронкар, Д.Менгено та інші). Розгляд висловлення як мовленнєвого акту в працях Дж.Остіна та Дж.Серля та розроблені цими дослідниками типології іллокутивних актів дозволили відкрити нові підходи до вивчення діяльнісної основи мовлення у порівнянні з іншими видами діяльності. Поряд із цим, мовленнєві акти розглядалися в перспективі комунікативної співпраці (Р.Локофф, Ліч), взаємодії ролей і "лиць" (Е.Гофман), теорії ввічливості (П.Браун і С.Левінсон, К.Кербра-Орекійоні).

Водночас поряд із асертивами, езерситивами і т.п., які використовує мовець для здійснення певного впливу на адресата

та досягнення своїх цілей, або актами, що загрожують чи валоризують "лиця" співрозмовників, комунікативний процес засновується на актах установчого рівня, які забезпечують загальні принципи та загальне спрямування перебігу спілкування. До таких установчих актів ми відносимо акт довіри, який лежить в основі "комунікативної угоди" (термін, уведений П.Шародо) між співрозмовниками. Як зазначає Е.Фіа "Tout acte de parole promet la vérité, même – et surtout! – l'acte de parole qui ment et qui peut aller jusqu'à jurer qu'il dit vrai, alors qu'il ment. La société des hommes deviendrait vite infernale, si chacun devait se méfier de chacun. Je fais spontanément confiance au quidam auquel je demande mon chemin, perdu que je suis dans les rues de Metz ou de Bordeaux... Pourquoi ? Parce que tout se passe comme si me liait à lui une sorte de contrat de confiance, contrat antérieur à tous ceux que je pourrais un jour signer avec lui, et qui en est la condition de possibilité. Comme disent fort bien les Anglais, je n'aurais de relations humaines avec lui que si je peux supposer qu'il "means what he says", qu'il est présent dans sa parole au moment où il me parle. Mentir, c'est violer l'essence même de la parole, laquelle devrait être le moyen d'expression de la pensée..." [Fiat 2001].

Слід зазначити, що феномен довіри ще не став окремим предметом дослідження в мовознавчих науках. З метою започаткування наукового пошуку в цій царині ми зупинимось в цьому дослідженні на праксисно-комунікативному форматі довіри як установчого акту конструювання співпраці між акторами на різних рівнях взаємодії, виходячи з аналізу сучасних підходів до вивчення феномену довіри та виділення його основних характеристик у супільних науках та в перспективі комунікативних та лінгвопрагматичних досліджень.

Проблема довіри привертає наразі поглиблену увагу дослідників у різних наукових галузях – філософії моралі, етики, психології, соціології, менеджменту, економіки, PR технологій, конфліктології тощо – і відповідно розглядається у різних своїх аспектах. Серед дослідників цієї проблеми слід відзначити Б.Барбера, Дж.Коулемена, Е.Гіденса, Н.Лумана, Ф.Фукуяму, Д.Гамбетта, К.Лоренца, В.Манжматена, К.Тюдєроза, Л.Кере, Г.Зіммеля та інших. К.Тюдєроз зазначає, що досить довго увагу

дослідників у галузі суспільних наук привертала передусім поняття угоди, раціоналізації поведінки, інтерес до конфлікту, суспільного контролю, а не до вивчення довіри як діяльності (*l'activité de confiance*). Дослідник пропонує:

- у розвиток ідей Е.Дюркгайма зосередити увагу на всьому, що не є контрактним в угоді, зокрема на таких поняттях, як альтруїзм, відданість, порядність, безкорисливість, доброзичливість, взаємність тощо;

- зосередитись на евристиці поняття довіра в умовах глобалізації, тобто розширення горизонту різного роду обмінів та загрози для національної ідентичності;

- більш глибоко розглянути форми конструювання довіри, а також як і чому встановлюється довіра [Thuderoz 2001, p.98]

Визначення поняття довіри та його концептуалізація варіюються в залежності від галузі дослідження. У словнику *Petit Robert 2014* "confiance" визначається як: 1. Espérance ferme, assurance de celui, celle qui se fie à qqn ou à qch. 2. Sentiment qui fait qu'on se fie à soi-même. 3. Sentiment de sécurité dans le public [Le Petit Robert 2014, p.505]. У такому базовому визначенні виявляються основні кореляції ознак поняття довіри з поняттями "надія", "впевненість", "почуття", "безпека".

З погляду Л.Кере, концептуалізація поняття "довіра" ускладнюється через гетерогенність самого явища: "Le terme "confiance" a des significations multiples, variant selon les contextes d'usage du terme, et nous l'appliquons couramment à des objets très différents : des personnes, des objets, des artefacts, des systèmes, des institutions, des organisations, etc. Mais est-ce dans le même sens que nous disons nous fier à chacun de ces objets ? En outre, la confiance ne relève pas simplement d'un acte volontaire d'engagement individuel ; elle est aussi de l'ordre d'une attitude que nous adoptons spontanément dans l'organisation de notre expérience quotidienne, voire d'une adhésion première, non réfléchie, routinisée, à tout ce qui nous entoure, depuis les objets de l'environnement jusqu'à l'ordre institutionnel, en passant bien évidemment par autrui. Enfin, les discours par lesquels nous verbalisons nos actes et nos attitudes de confiance ne coïncident pas

avec nos pratiques de la confiance, et celles-ci sont elles-mêmes très diverses et très variables" [Quéré 2001b, p.11]

У цьому плані доцільним видається звернутися до етимології цього поняття, яку пропонує у своєму фундаментальному дослідженні "Словник індоєвропейських соціальних термінів" Е.Бенвеніст. Аналізуючи семантичну й історико-культурну складову цього поняття, учений зазначає, що акт віри завжди включає впевненість у винагороді, а присвячення себе богу здійснюється для того, щоб отримати зиск від того, що віддається в заставу. "Tel est, apparemment, – вважає дослідник, – le fondement de la notion laïcisée de *créance*, *confiance*, quel que soit la chose fiée ou confiée. Le même cadre apparaît dans toute manifestation de confiance : confier quelque chose (ce qui est un emploi de *crēdo*), c'est remettre à un autre, sans considération du risque, quelque chose qui est à soi, qu'on ne donne pas, pour des raisons diverses, avec la certitude de retrouver la chose confiée" [Benveniste 1993, p.177]. У цій перспективі поняття довіри (*confiance*) пов'язується з поняттями *relation*, *attitude*, *créance*, *foi*, *dévotoin*, *fidélité*, *croyance*, *crédit*, *certitude*, *gage*, *don*, *offrande*, *engagement*, *confidence*, *bénéfice*.

У суспільних науках, соціології, юриспруденції, в економічній галузі, – менеджменті поняття довіри потрактовується наразі як основоположне. Так, Р.Хардін вважає, що довіра є пресупозицією теорій права, зокрема контрактного права [Les moments 2006, P.103]. Схожих поглядів дотримується і Н.Луман, на думку якого ідея довіри лежить в основі права, усіх його видів, як факт покладання на інших [Luhmann 2006, p. 37-39]. Дослідники наголошують на надзвичайно важливій ролі довіри в політичному і суспільному житті. За Н.Луманом, саме довіра виконує соціальну функцію редукції складності суспільного життя [там само, с.25-36]. Г.Зіммель вважає, що довіра є однією з тих сил, які об'єднують суспільство [Зіммель 2006, с. 127-128], а на думку Л.Кере, "La confiance apparaît ainsi comme un rouage de plus en plus indispensable dans une société où se développent les modes formels de régulation des interactions et des transactions sociales (lois, codes, règlements, etc.)" [Quéré 2001a, p.125].

У комунікативному плані ці міркування корелюють із поняттям комунікації як символічного обміну, в якому і на основі якого вибудовується регуляторна система організації суспільства. У феномені довіри виявляється сама сутність інтерактивної основи комунікації, адже комунікативний актор передбачає і конструює бажану, очікувану ним реакцію з боку комунікативного партнера. Відбувається своєрідна взаємодія ілюктивних сил та перлюктивних ефектів, яка має проєктивне спрямування і залучає обох комунікативних акторів до спільного конструювання моделей відповідності / невідповідності їх очікуванням та сподіванням. Таке проєктивне спрямування іде від минулого (набутий досвід, знання, практика спілкування, знайомство і т.п.) через теперішній стан (виникнення чи підтримання довіри) до очікувань у майбутньому.

До ілюктивних сил, задіяних у цій взаємодії, слід віднести передусім експресиви / компортативи у їх вираженому чи латентному стані, адже довіра як ставлення (позитивне, валоративне) актора-1 (суб'єкта довіри) до актора-2 (об'єкта довіри) та очікування актором-1 певної сприятливої для нього дії від актора-2 базується на експліцитному вираженні чи імплікації "за умовчанням" валоративного акту, який вихваляє актора-2. Іншими ілюктивними силами, які вступають в дію в акті довіри є промісиви і декларативи.

У разі вербалізації (чи ширше, семіотизпції) цього акту вихваляння на зразок *Je te fais confiance, c'est pourquoi...*, *Je te crois, c'est pourquoi...* або *Je te connais depuis longtemps, c'est pourquoi...* відбувається взяття на себе певних зобов'язань як позитивних очікувань актором-1 (промисив позитивного ставлення актора-1 до актора-2) і покладання певних зобов'язань як виконання очікуваного на іншого (очікування актором-1 промісива від актора-2). Таким чином вступає в дію декларативна та промісивна складова взаємодії, яку можна об'єднати в ангажувальний акт, адже при цьому промісивна складова стосується актора-2 і декларується актором-1. Сам перформатив *довіряти* та його варіанти (*вірити в когось, довіряти щось комусь, гарантувати* тощо) акумулює складну сутність акту ангажування та його інтерактивний характер.

У цьому виявляється асиметрична взаємооберненість векторів спрямування ілокутивних сил – вектору рефлексії та вектору транзакції. У сценарній схемі це виглядає так : я беру на себе певні зобов'язання щодо дій іншого відносно мене та щодо мене самого як довірителя, при цьому я ризикую і можу постраждати, якщо мій акт довіри не буде реалізований у відповідній реакції іншого, тобто якщо інший не буде залучений до взаємного зобов'язання, а саме – з мого боку, валоризація іншого, а з боку іншого – вчинення щодо мене сприятливих для мене дій або не вчинення несприятливих. Проте дуже часто акт довіри вербалізується лише частково, або як валоративний, або як ангажувально-декларативний акт. Досить часто довіра імплікується повністю і лише її результати знаходять експліцитне відображення у вираженні задоволення від справдженої довіри чи розчарування в разі її зради.

Акт довіри, як зазначалося вище, може бути разовим, але найчастіше йдеться про більш менш сталий реляційний вимір спілкування або, ширше, праксисної інтеракції, у якій дослідники виділяють та відділяють раціональне та ірраціональне, моральну і психологічну складові. Ці складові становлять семантичні домени інтерпретації поняття довіри. Так, найчастіше довіра визначається через поняття віри. В.Манжматен представляє довіру як "une croyance particulière dans les actions ou le résultat des actions entreprises par autrui" [Mangematin 1998, p.7]. За Е Брусо, "La confiance est une croyance – une conjecture pour reprendre les propositions de Salmon (...) – dans le comportement de l'autre dont on suppose qu'il va être dicté par la poursuite d'un intérêt commun à long terme plutôt que par la volonté de maximiser l'intérêt personnel à court terme" [Brousseau 2001, p.67].

Водночас довіру потрактовують як когнітивне явище, зокрема як віру у надійність (fiabilité) людини, або її наміри, налаштування. Так, К.Оффе розглядає довіру, як віру в дії, які очікуються від іншого. Цю віру зумовлено вірогідністю того, що інший здійснить або утримається від здійснення певних речей, які стосуються блага того, хто виявляє довіру. Отже, довіра є вірою в те, що інші, через свої вчинки або утримання від їх здійснення, сприятимуть моєму благу і утримаються від

нанесення мені шкоди. Якщо така довіра не справдиться, я не лише ризикую помилитися, але й ризикую отримати шкоду [Offe 1999, p.47]

Німецький соціолог Г.Зіммель вважає довіру когнітивним явищем, з огляду на те, що вона має статус гіпотези та супроводжується епістемічним ставленням – це гіпотеза щодо майбутньої поведінки, досить певна для того, щоб заснувати на ній практичну дію. При цьому людина не перебуває ні в стані сумніву, ні в стані цілковитої певності, але в стані проміжному, ближчому до впевненості, ніж до сумніву. Довіра є варіативною комбінацією знання і незнання, яку учений описує у такий спосіб: той, хто знає все, не потребує довіри, той, хто не знає нічого, не може довіряти. Саме з огляду на її когнітивний характер довіра відрізняється від віри, адже, як вважає Г.Зіммель, віра є поза знанням і незнанням, у той час як довіра поєднує обидва стани. [Zimmel 1999, p.355-356].

Довіра передбачає недостатність знання, інформації. З погляду Д.Гамбетта, довіра – це певний рівень суб'єктивної вірогідності, на якому агент вважає, що інший агент або група агентів здійснить певну дію [Trust 1988, p.217]. Мисленнєва, рефлексивна складова довіри може бути різною в залежності від ризиків та непевності, з якими стикається людина. Найчастіше довіра реалізується без рефлексії, як рутинна практика : "Réduisant l'incertitude et la complexité, la confiance constitue ainsi un fond routinier des interactions quotidiennes qui rend le monde social prédictible et fiable. La confiance peut ainsi être comprise comme un *habitus*, c'est-à-dire, comme l'entend Pierre Bourdieu, comme un système de dispositions intériorisées et durables qui fonctionnent comme des principes inconscients structurant la perception et l'action. Проте, якщо непевність досить висока і людини стикається з новою для неї ситуацією, довіра надається більш осмислено, після вірогіднісного прорахунку ризиків. Таким чином, вважає Ф.Лебуте, довіру можна визначити "comme la croyance plus ou moins réfléchie que, dans une situation de risque, les attentes à l'égard d'actions de personnes ou de systèmes qui conditionnent ma propre décision ne seront pas déçues." [Le Bouter 2014].

З іншого боку, довіра має моральний вимір. За Г.Зіммелем, вона є результатом вільного вибору того, хто довіряє, і ніколи не є чимось належним: ми не можемо вимагати від іншого довіри. Крім того, довіра залучає як того, хто довіряє, так і того, кому довіряють. Цей останній має моральне зобов'язання у зв'язку з тим, що його вшанували довірою [Simmel 1999, р.382] і, якщо знову звернутися до історико-етимологічних розвідок Е.Бенвеніста, відчуватиме потребу повернути наданий йому "кредит довіри".

Ще однією стороною довіри є ризик. Саме з ним у першу чергу пов'язує поняття довіри теорія вибору. Дж. Коулмен вбачає в довірі стратегію максимізації корисності в ситуації ризику [Le Bouter 2014], крім того дослідник розглядає довіру як складову соціального і людського капіталу [Coleman 1988, р.101]. Частково це зумовлено площиною майбутнього, а отже деякою непевністю, у якій розташовується довіра. Водночас, за Н.Луманом, складність майбутнього редукується самим актом довіри.<http://www.cairn.info/revue-reseaux-2001-4-page-125.htm> - по20 Саме в персональній довірі дослідник вбачає найбільший ступінь ризику [Luhmann 2006, р. 20]. До часових параметрів довіри слід віднести і той факт, що довіра формується поступово і виявляється у непередбачуваній часовій, а також психологічній перспективі.

Поняття довіри тісно пов'язано з поняттям очікування. Як зазначає Ф.Лебуте, "la confiance ne concerne que les attentes qui ont des répercussions sur ma propre décision. C'est ce qui distingue la confiance du simple espoir. Dans la confiance, l'attente à l'égard des libres sélections d'autrui conditionne mon propre agir. Il n'y a de confiance que lorsque, pour déterminer mon propre agir, je dois savoir quelles actions je peux attendre d'autrui." Таким чином, дослідник робить наступний висновок: "Une personne est digne de confiance si on estime que la probabilité que son comportement ne corresponde pas à nos attentes est relativement faible" [Le Bouter 2014].

У психологічній площині довіра є необхідною для психологічної стабільності та розвитку особистості, починаючи з довіри між дитиною і батьками. Саме вона надає відчуття

онтологічної безпеки, що дозволяє жити без постійного остраху та тривоги, на чому наголошував Н.Луман [Luhmann 2006, p. 1].

Е.Гідденс, окреслюючи поняття довіри, включає в нього як раціональні, так і ірраціональні складові. З його погляду: довіру пов'язано з відсутністю в часі і просторі; довіру пов'язано не з ризиком, а з випадковістю; довіра не те ж саме, що віра в надійність людини або системи, вона є тим, що виникає з цієї віри; довіра до символічних знакових або експертних систем спирається на віру в правильність невідомих принципів, а не на віру в "моральну стійкість" (добрі наміри) інших; отже, довіру можна визначити як впевненість в надійності людини чи системи відносно певної даної множини очікуваних результатів чи подій, де ця впевненість виражає віру в добре ім'я або любов іншого чи в правильність абстрактних принципів; ризик і довіра переплітаються, при цьому довіра слугує для мінімізації небезпеки [Гідденс 2011, с.149-152].

Як уже зазначалося, довіра є феноменом асиметричним. Асиметричність довіри виявляється в часовому плані, адже довіряємо ми зараз, але справдитися наша довіра може в майбутньому [Le Bouter 2014]. Крім того, виходячи з реляційної основи довіри, можна говорити і про асиметрію стосунків, розподілу відповідальності, адже той, хто довіряє, певним чином бере на себе відповідальність за вчинки іншого відносно себе, та стає вразливим, делегуючи свої сподівання та очікування іншій особі. Л.Кере наводить такі міркування: "La confiance traduit une sorte de délégation de pouvoir et, corrélativement, l'acceptation d'une subordination et une réciprocité des engagements : A délègue à B un pouvoir d'action sur un aspect de sa vie qui a plus ou moins d'importance ; il attend de B qu'il agisse comme " son agent " dans l'obtention d'un résultat visé. Du même coup, il se place dans un état de dépendance à l'égard de la compétence et de la bonne volonté de B et accepte d'être vulnérable (il offre à B une occasion éventuelle de lui nuire). Cette délégation (qui confine à l'abandon sans résistance) et cette subordination peuvent s'avérer malheureuses ou fatales. La subordination volontaire de A crée par contre une contrainte sur B, en fonction d'une norme sociale (avec des sanctions assorties) qui exige que la

confiance soit honorée : d'une part B se sent obligé d'assurer la continuité d'une conduite, ou d'un mode général de comportement, qui a suscité la confiance de A ; d'autre part, sachant que A lui a fait confiance, il se sent obligé d'honorer cette confiance. A peut du coup compter sur le sentiment d'obligation morale qu'éprouvera B pour estimer la probabilité de la conduite qu'il attend de lui." [Quéré 2001a, p.130].

Таким чином, у дослідження довіри як комунікативного явища слід вирізняти епістемічні стани віри, знання, незнання, модуси, які розташовуються від стану упевненості до сумніву, недовіри, які конфігуруються у ситуації ризику, при цьому слід брати до уваги різні суспільно-історичні контексти та конфігурації спільнотних утворень, типи взаємодії за проксимальними ознаками. Цікаво відмітити, що ангажувальні акти, які покликані знизити ступінь сумніву, ризику і посилити гарантії, наголошуючи на їх взаємооберненості, набувають форму макроактів або мовленнєвих жанрів, таких як угода, контракт, присяга і т.п.

З огляду на суспільно-праксісні контексти та комунікативні ситуації, у яких виявляється довіра, можна виділити, з одного боку, різні види довіри, а з іншого – різні підстави або джерела, які зумовлюють виникнення довіри. Цим питанням сучасні дослідники приділяють значну увагу. Так, зокрема, Л.Зукер виділяє такі види довіри:

– міжособистісна довіра (*intuitu personae*), яка пов'язана з певною особою з огляду на її власні характеристики, такі як належність до сім'ї, етносу, групи. Така довіра не може бути предметом обміну, але може зникнути в результаті зради, що загалом має наслідком вигнання з групи, етносу, корпусу.

– реляційна довіра, яка засновується на минулих чи очікуваних обмінах з огляду на репутацію чи дарування/дарування у відповідь. Підтримання відносин, стабільність партнера чи організації, спільна культура, спільне світобачення є сприятливими для підтримки довіри умовами. Така довіра не може бути об'єктом передачі чи транзакції на ринку, отже, не можна говорити про ринок довіри, але частково

це може відбуватися в рамках однієї організаційної структури, де актори добре знають один одного.

– інституційна довіра, яка пов'язана з певною офіційною структурою, яка гарантує специфічні атрибути індивіда чи організації. Інституційна довіра є реконструкцією локально продукованої, тобто міжособистісної довіри у міжсуб'єкту, зовнішню до даної ситуації, як частину загального світу, об'єктивну, адже її можуть знову і знову використовувати інші особи і при цьому спільне розуміння дій кожного залишається незмінним. Л.Зукер виділяє два типи інституційної довіри – довіра до певної особи чи фірми та довіра до посередників. [Zucker 1986, p. 60-63].

Н.Луман виділяє різні форми довіри, серед яких довіра, що включає ризик (*trust*), довіра, заснована на обізнаності (*familiarity*) та довіра, заснована на впевненості або негайна (*confidence*) [Trust 1988, p.94-107]. Е.Гідденс піддав критиці цю типологію, висунувши такі аргументи: учений пропонує розділити віру в надійність особи (*reliability*) та власне довіру; він наголошує на амбівалентності відносин довіри, що засновуються на незнанні та обережності, та підкреслює рутинний характер довіри [Гидденс 2011, с.147-149].

А.Тіран пропонує свою типологію довіри на основі опозиційних відношень: 1) довіра пряма / непряма; 2) довіра горизонтальна / вертикальна; 3) довіра екстенсивна / інтенсивна; 4) довіра активна / пасивна; 5) довіра короткострокова / довгострокова; 6) довіра близька / віддалена; 7) довіра часткова / загальна; 8) довіра приватна / публічна; 9) довіра формальна / неформальна; 10) довіра таємна / прозора; 11) довіра стабільна / нестабільна; 12) довіра безперервна / переривчаста; 13) довіра частини індивіда / цілісності; 14) довіра борг [Tiran 1997]. До джерел довіри відносять передусім досвід та категоріальну належність. Досвід спілкування та знання інших надає інформацію про їх характер і звичайний спосіб поведінки та дозволяє сформулювати очікування щодо майбутньої поведінки та розрахунки щодо шансів пошанування виказаної довіри. У другому випадку угода про довіру засновується на знанні рис, якими звичайно наділяються члени певних груп чи категорій, або

цінностей та норм, які регулюють їх поведінку. Взаємна довіра є результатом справдження цих очікувань [Quég  2001a, p.141].

Більш детальна класифікація джерел довіри розподіляє їх на прямі і непрямі. Так, до прямих джерел довіри відносять такі умови чи факти, які безпосередньо впливають на рівень довіри одного актора до іншого. До непрямих відносять такі умови і факти, які мають наслідком заохочення чи примус адресата довіри до дотримання обіцянки, що "рикошетом" викликає довіру іншого актора. Отже, до прямих джерел довіри включають *компетентність*, а саме не лише бажання дотримуватись слова, а й здатність це виконати; *минулі чи очікувані обміни*; *валідаційні елементи*, наприклад, підписані угоди; *пам'ять*; *досвід*; *психологічну еволюцію*. Непрямі джерела включають: *бажання встановити довготривалі стосунки*; *"заручників"* (випробувальний період, гарантійний лист); *підтримання репутації*; *спільні інтереси*; *асиметрію влади*; *зобов'язання*; *норми*.

[Vallée 2006].

Такі класифікації викликають інтерес і з комунікативної точки зору. Передусім, доцільно поділити види довіри на виражені і приховані, а також прив'язати їх до відповідних суспільних практик та комунікативних ситуацій. Це дозволить здійснити функціонально-комунікативну, а також праксисно-когнітивну типологізацію цього явища. Отже, виходячи з того, що ефективність та кооперативний характер комунікації зумовлено такими чинниками, як взаємність, інтерактивність, зацікавленість, феномен довіри потребує усестороннього вивчення в комунікативному, лінгвопрагматичному, когнітивному аспектах. Саме в цьому вбачаємо подальші перспективи дослідження цього складного та надзвичайно важливого в житті суспільства явища.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гидденс Э. Последствия современности / Энтони Гидденс. – М.: Праксис, 2011. – 352 с.
2. Зиммель Г. Избранные работы / Георг Зиммель. – К.: Ника-Центр, 2006, – 440 с.
3. Benveniste E. Le vocabulaire des institutions indo-europeennes. T.1 Economie, parenté, société / Emile Benveniste. – P. : Editions de Minuit, 1993. – 380 p.
- 4.

Brousseau É. Confiance ou Contrat, Confiance et Contrat / Éric Brousseau // Confiance et Rationalité. – P.: INRA Edition, 2001. – P. 65-80.

5.Coleman J. S. Social Capital in the Creation of Human Capital / James S. Coleman // The American Journal of Sociology. – Vol. 94, 1988. – P. 95-120.

6.Fiat E. Le mensonge, du point de vue de l'éthique / Eric Fiat // Soins Pédiatrie-Puériculture n°201 - août 2001) – Режим доступа:<http://philo.pourtous.free.fr/Articles/Eric/mensongeethique.htm>

7.Le Bouter Flavien. Formes et fonctions de la confiance dans la société moderne / Flavien Le Bouter //Dossier 2014 – la confiance. – Режим доступа : <http://www.implications-philosophiques.org/actualite/une/formes-et-fonctions-de-la-confiance-dans-la-societe-moderne/>

8.Le Petit Robert. – P. : Le Robert, 2014. – XLII, 2837 p.

9.Luhmann Niklas, La confiance. Un mécanisme de réduction de la complexité sociale / Niklas Luhmann. – P.: Economica, 2006. – XII – 123 p.

10.Mangematin Vincent La confiance : un mode de coordination dont l'utilisation dépend de ses conditions de production / Vincent Mangematin // Confiance et entreprise. – Gaetan Morin, 1998. – Режим доступа: <http://hal.grenoble-em.com/hal-00424495>

11.Les moments de la confiance. Connaissance, affects et engagements. – P.: Economica, 2006. – 232 p.

12.Offe C. How can we trust our fellow citizens / Claus Offe // Democracy and Trust. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – P. 42-88.

13.Quéré L. La structure cognitive et normative de la confiance / Louis Quéré // Réseaux. № 108, 2001/4. – P. 125-152.

14.Quéré L. Présentation / Louis Quéré // Réseaux. – № 108, 2001/4. – P. 9 – 12.

15.Simmel G. Sociologies. Etudes sur les formes de la socialisation / Georg Simmel. –P. : PUF, 1999. – 780 p.

16.Thuderoz Ch. Quelques remarques à propos de la notion de confiance / Christian Thuderoz // Cahiers Ramau. –№ 2, 2001. – P.95-106.

17.Tiran André. Confiance sociale confiance primordiale en partant de Georg Simmel / André Tiran // La construction sociale de la confiance. – P.: AEF / Montchrestien, 1997. – Режим доступа:<https://halshs.archives-ouvertes.fr/file/index/docid/117799/ filename/ confiance-Simmel-ATiran.pdf>

18.Trust. Making and Breaking Cooperative Relations / Ed. by D.Gambetta. – Oxford : Basil Blackwell, 1988. – XII, 246 p.

19.Vallée P.-H. La confiance. Sa nature et son rôle dans le commerce électronique /Pierre-Hugues Vallée et Ejan Mackaay // Lex Electronica. – Vol. 11 n° 2 (Automne / Fall 2006). – Режим доступа : http://www.lex-electronica.org/articles/v11-2/vallee_mackaay.pdf

20.Zucker L. Production of trust : institutional sources of economic structure :1840- 1920 / Lynne Zucker. – Research in Organization Behaviour. – № 8, 1986. – P. 53-111.

Бурбело В.Б.,

**АКТ ДОВЕРИЯ В КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ
(К ПОСТАНОВКЕ ПРОБЛЕМЫ)**

Статья посвящена анализу понятия доверия в современных общественных науках и определению лингвокоммуникативных перспектив его исследования. Основное внимание уделено выделению речеактовых составляющих доверия, основных семантических доменов ее расположения, а также эпистемических и моральных состояний и психологических модусов, которые определяют это явление. Социально-пракисная специализация доверия рассматривается в плане типологизации ее видов и источников.

Ключевые слова: *коммуникация, доверие, речевой акт, интеракция, семантический домен, эпистемическое состояние, моральное состояние, психологический модус, социально-пракисная типологизация.*

Burbelo V.B.,

**THE ACT OF TRUST IN THE PROCESS OF
COMMUNICATION (TO THE STATEMENT OF PROBLEM)**

This article analyzes the notion of trust in the modern social sciences and defines linguistic and communicative prospects for its research. The article focuses on the identification of speech act elements of trust, basic semantic domains of its location, as well as epistemic and moral states and psychological modes that define this phenomenon. Social and praxis specialization of trust is considered in terms of the typology of its kinds and sources.

Key words: *communication, trust, speech act, interaction, semantic domain, epistemic state, morale state, psychological mode, social and praxis typology.*

УДК 81'25(091)"03/04"

*Головач У.В., к. філол. н., доц.,
Український католицький університет*

**БІЛЯ ВИТОКІВ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ:
ЄРОНІМ СТРІДОНСЬКИЙ
ПРО НАЙКРАЩИЙ СПОСІБ ПЕРЕКЛАДУ**

У статті розглядається перекладацька техніка Єроніма Стрідонського (бл. 346–420) в контексті формування